

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929.5 Roschütz
316.343.32(497.4)
prejeto: 8. 11. 2005

Miha Preinfalk

dr. zgodovinskih znanosti, znanstveni sodelavec, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
e-mail: mpreinfalk@zrc-sazu.si

Družina Roschütz – baroni, ki to niso bili

IZVLEČEK

V zadnji četrtini 19. stoletja je na Kranjskem izbruhnila afera, v katero je bila vpletena družina barona Roschütza s Podsmreke pri Višnji Gori. Izkazalo se je namreč, da družina sploh ni plemenita, ampak si je plemstvo preprosto prisvojila na lastno pest. Baron Emil Roschütz, eden največjih in najbolj priznanih čebelarjev na Kranjskem, je bil prisiljen opustiti baronski naziv in priimek, ki ga je zamenjal z nevtralnim priimkom Ravenegg. Po njegovi smrti je njegovo čebelarsko podjetje propadlo, družina pa se je izselila v Gradec.

KLJUČNE BESEDE

Ro(th)schütz, Lichtenberg, Ravenegg, Podsmreka, plemstvo

SUMMARY

THE ROSCHÜTZ FAMILY – BARONS WHO THEY WERE NOT

In the last quarter of the 19th century, an affair broke out in Carniola in which the family of the baron Roschütz from Podsmreka near Višnja Gora was involved. It turned out that the family was not highborn at all and that they simply arrogated the title on their own. Baron Emil Roschütz, one of the biggest and most acknowledged apiarists in Carniola, was compelled to waive the baron title and family name; he replaced it with a neutral surname Ravenegg. After his death, his beekeeping enterprise fell in ruins and the family moved to Graz.

KEY WORDS

Ro(th)schütz, Lichtenberg, Ravenegg, Podsmreka, nobility

Nekoč je živel mlad baron. Bil je bogat in njegov rod se je ponašal s častitljivo starostjo. Njegovi starši so bili ugledni plemiči in med okoliškim prebivalstvom zelo priljubljeni. V cvetu mladosti se je mladi baron zagledal v lepo in mlado grofico in se z njo kmalu poročil. Njuna ljubezen je bila močna in je desetkrat obrodila sad. Družina je prebivala v krasnem dvorcu in srečno živela do konca svojih dni.

Tako bi lahko zvenela pravljica o baronu Nikolaju Emilu Roschützu (tudi Rothschütz) in grofici Antoniji Lichtenberg z dvorca Podsmreka pri Višnji Gori. Njunjo skupno življenje je bilo sprva morda res podobno pravljici, toda baron je imel strašno in temno skrivnost, ki je, ko je bila razkrita, v cesarstvu dvignila mnogo prahu. Baron pravzaprav sploh ni bil – baron.

Pravljica se je začela 5. maja 1859, ko sta se na gradu Praproče pri Grosupljem poročila triindvajsetletni Nikolaj Avgust Emil baron Roschütz in Antonija Cecilija Filomena grofica Lichtenberg, ki je istega dne dopolnila osemnajst let.¹ Nevestina družina je sodila med najuglednejše in najstarejše plemiške rodbine na Kranjskem, katere prve omembe segajo vsaj v 13. stoletje. Družina Lichtenbergov je bila v preteklih stoletjih zelo razvejana in premožna, v 19. stoletju pa se je njeno premoženje zaradi nespretnih poslovnih potez posameznih družinskih članov močno skrčilo, to pa je posledično prineslo tudi počasen propad družine. Nevestin oče Sigfrid je pripadal tisti rodbinski veji, ki se je imenovala po gradu Smuk pri Semiču, sam pa je imel v lasti graščini Praproče pri Grosupljem in Podsmreka pri Višnji Gori. Tudi mati neveste, grofica Nina Auersperg (njen brat je bil Anton Aleksander grof Auersperg oz. pesnik Anastasius Grün), je izhajala iz vrst najuglednejšega kranjskega plemstva, ki je po starosti, premoženju in ugledu še prekašalo Lichtenberge.²

Na Kranjskem manj znana, a menda nič manj ugledna pa je bila tudi ženinova družina – družina baronov Roschütz. Polni naziv moških članov družine je bil baron Roschütz pl. Rothschütz ali tudi baron Roschütz pl. Bybentschitz. Njihov rod naj bi v zgodovino dokumentirano vstopil leta 1147, ko se kot udeleženec križarskih vojn omenja vitez Jordan Roschütz. Središče njihove prvotne posesti naj bi bil istoimenski grad na Moravskem, h kateremu je sodilo tudi bližnje mesto Ivančice (nem. Eibenschitz oz. Bybentschitz) jugozahodno od Brna. Leta 1358 naj bi moravska veja rodu od avstrijskega vojvode Alberta prejela grb – kentavra z napetim lokom v zlatem polju. Približno sto let

kasneje (1450) naj bi bili Roschützi povzdignjeni med barone, ta naziv pa je bil s posebno diplomom potrjen še leta 1530. V versko nemirnem 16. stoletju naj bi družina izgubila celotno posest in se razpršila po cesarstvu – Nikolaj naj bi se izselil na Hrvaško, njegov brat Peter pa na Kranjsko. Poleg teh dveh linij je obstajala tudi t. i. saško-meissenska linija, ki je izumrla leta 1822 s smrtjo Terezije baronice Roschütz, poročene pl. Hobe. Takrat naj bi se tudi grb omenjene linije (razcepljen; desno bivolji rog z v desno obrnjenim ustnikom v zlatem; levo pokončno stoječa polovica jelenjega rogovja s petimi "krajčki" v rdečem) združil z grbom še obstoječe kranjske linije. Tako naj bi se do prve polovice 19. stoletja obdržala le linija na Kranjskem, katere šef je bil v tistem času baron Filip, oče našega Nikolaja Emila.

Pogojnik pri opisu zgodovine baronov Roschützcov je nujen, saj so bili podatki o družini, kot se je izkazalo kasneje, v večji meri izmišljeni. Glavni krivec za afero, ki je zaradi tega izbruhnila proti koncu 19. stoletja, je bil prav baron oz. "baron" Filip Roschütz, čigar spretnost in iznajdljivost sta preslepili celo tako ugledne ustanove, kot sta bila znamenita "Gotha"³ in Wurzbachov Biografski leksikon avstrijskega cesarstva.⁴ Filipovo pravo poreklo je ostalo nerazkrito, a po nekaterih podatkih naj bi izviral iz obrtniške družine iz okolice Dolenjskih Toplic. To bi morda lahko celo držalo, saj je bil sam, še bolj pa njegov sin Nikolaj Emil, zaradi svojega težko izgovorljivega priimka med Kranjci znan kot baron Rožič. Filip ni bil zadovoljen s svojim skromnim poreklom, zato se je odločil, da ga nekoliko priredi po svoje. Očitno mu ni ostalo skrito, da je v šlezjski kneževini Ratibor (Racibórz) obstajala stara plemiška družina Raschütz ter da so tudi na Saškem, v Meissnu, živeli plemiči s podobnim imenom – Rothschütz. Utrnila se mu je ideja, da bi združil imeni in grba obeh plemiških družin, zraven pa dodal še grb moravskega mesta Ivančice. Tako je v prvi polovici 19. stoletja nastala "fantomska" družina baronov Roschütz-Rothschütz, ki je s spretnimi manevri svojega utemeljitelja Filipa našla svoje mesto med tedanjo avstrijsko aristokracijo.

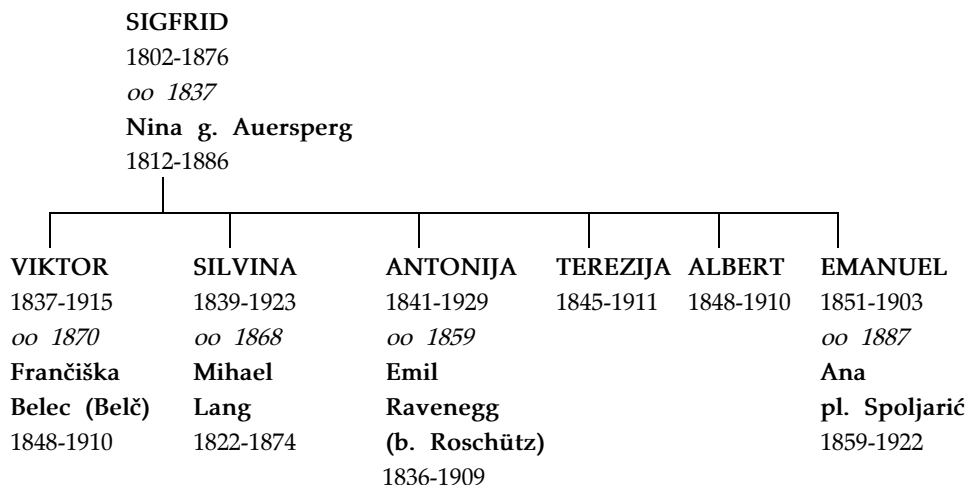
³ *Gothaischen Genealogischen Taschenbücher des Adels* oz. *Almanach de Gotha* ali na kratko *Gotha* je ime za serijo publikacij, ki je med letoma 1763 in 1944 izhajala pod pokroviteljstvom dvora v nemški kneževini Saxe-Coburg-Gotha. *Gotha* je vsebovala genealoške prikaze plemiških rodbin, ki so morale skozi strog postopek preverjanja, preden so bile dejansko vključene na seznam. *Gotha* je skozi desetletja svojega obstoja postala prava inštitucija, ki je dejansko odločala oz. potrjevala, katera družina je res plemenita in katera ne.

⁴ *Biographisches Lexikon des kaiserthums Österreich* je med letoma 1856 in 1891 na Dunaju izdajal Constant pl. Wurzbach. V 35 letih je izšlo 60 zvezkov, v katerih so biografsko predstavljene najpomembnejše družine in posamezniki v Avstrijskem cesarstvu tistega časa.

¹ Schiviz, *Krain*, str. 346.

² O Auerspergih gl: M. Preinfalk: *Auerspergi*. O Lichtenbergih gl: L. Slana: Iz zgodovine gradu in gospostva Snežnik na Notranjskem.

Delni rodovnik grofov Lichtenbergov s Praproč

Filipova spretnost pri potvarjanju zgodovinskih dejstev je naravnost osupljiva. Očitno je imel precejšnje znanje in sposobnost, da mu je uspelo ponarediti dokumente (krstni list, plemiško diplomo, pregled preverjanja prednikov (*Ahnenprobe*)), ki so bili potrebni za dokazovanje plemiškega po-

rekla. Sredi 19. stoletja so njegovo "rodbino" vključili tudi v priznane in po strogih merilih izdelane genealoške prikaze plemstva, tudi, kot že rečeno, v slavno "Gotho". Filip je tudi sicer dobro poskrbel za svojo uveljavitev v tedanji družbi. Postal je častni doktor filozofije in častni član več znanstvenih družb. Tudi poročil se je v skladu s svojim novim statusom – leta 1835 je za ženo vzel Frideriko Petronelo pl. Hungs iz rodu plemenitih Hund zum Busch, ki so najverjetneje izvirali iz Šlezije.⁵ Naslednjega leta se jima je v Aachnu rodil edini sin, ki sta ga poimenovala Nikolaj Avgust Emil. Zaradi neoporečnih dokazil o plemiškem poreklu obeh staršev je bil mali Nikolaj Emil krščen kot baron in tega dejstva ni bilo mogoče prezreti niti 73 let kasneje, ko je Nikolaj Emil, takrat že kot Emil Ravenegg, umrl. V osmrtnici so sorodniki eksplicitno izpostavili njegov baronski naziv, ki mu je pripadel ob krstu (*Emil Ravenegg, taufrechtlich Baron Roschütz*).⁶

Filip Roschütz je večino življenja preživel v Šleziji, zasidral pa se je tudi na Kranjskem, kjer je leta 1859 od Katarine Rischanek kupil gradič Zavrh v Dolah pri Litiji.⁷ Tu se je začel ukvarjati s čebelarstvom in s tem, kot bomo videli, tlakoval življenjsko pot svojemu sinu Nikolaju Emilu. Kot izobražen mož je skušal navezati stike s kranjskimi intelektualci, med njimi tudi s Karlom Dežmanom. Na novega leta dan leta 1860 mu je npr. pisal o

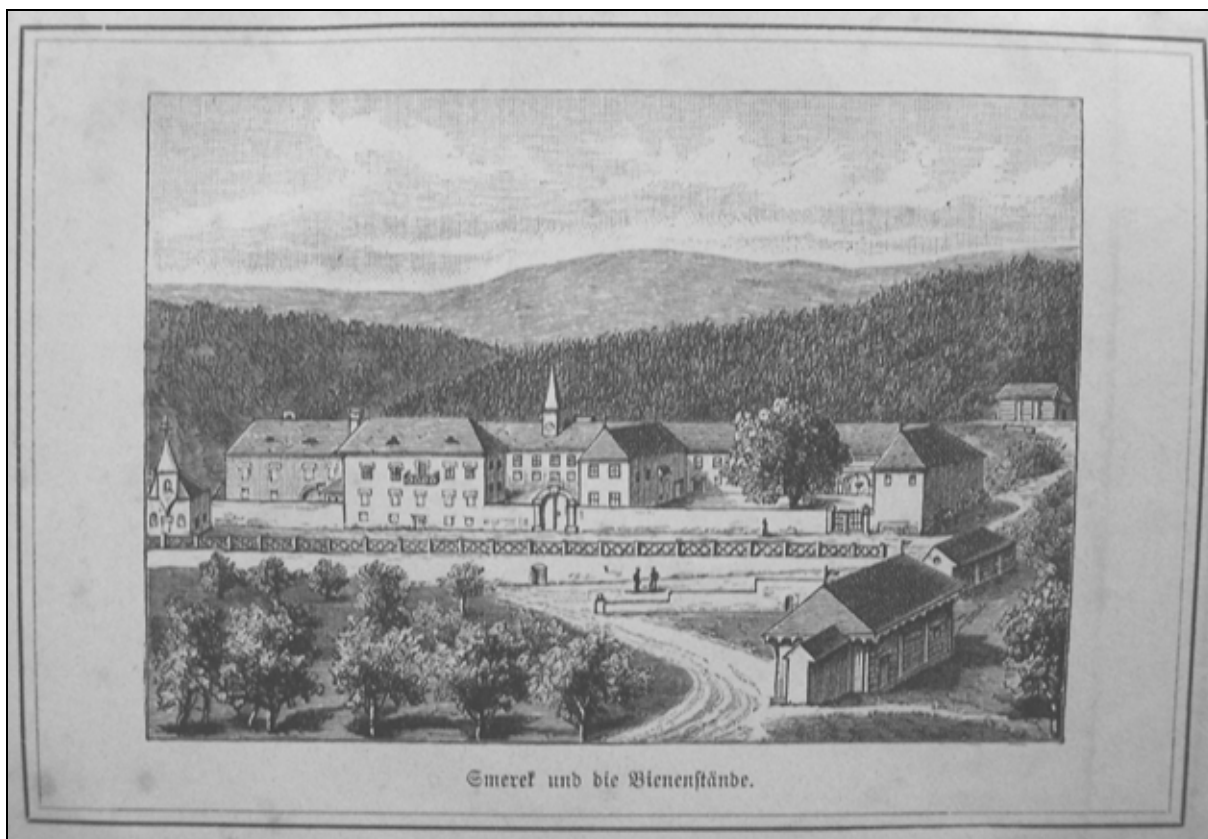

Grb Rothsčützev iz Meissna iz leta 1605 (Johann Siebmachers Wappenbuch, str. 174).

⁵ Friderika Petronela je bila očitno v zelo dobrih odnosih z družino svoje snahe, saj je svoje ime "posodila" kar nekaj članicam družine Lichtenberg – nečakinji svoje snahe Petroneli Lichtenberg, poročeni Schumi (1880–1923), njeni hčerki Petroneli Schumi (1909–2005) in sestrični slednje Petroneli Lichtenberg (roj. 1918), ki je bila umorjena maja 1942.

⁶ ZAL, LJU 340, LGZ, šk. 16.

⁷ AS 315, *Deželna deska*, knjiga 5, pg. 461. Gradič, imenovan tudi Nova vas (Neudorf), Lazarini (ZAL, LJU 340, LGZ, šk. 16) napačno postavlja v prusko Šlezijo.

Dvorec Podsmreka pri Višnji Gori s čebelnjaki v drugi polovici 19. stoletja (E. Rothschütz' *Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb*, 1892).

tem, da bi bil profesor Jehrich s kraljevske gimnazije v takrat šlezijem GÖrlitzu⁸ pripravljen zamenjati "nekaj dvojnikov kranjske flore s severnonemškimi rastlinami". V istem pismu se navdušuje tudi nad dolskim lehnjakom, iz katerega so narejeni oboki v tamkajšnji župnijski cerkvi Marijinega vnebovzvetja.⁹

Zanimivo pa je, da Filip Roschütz kljub vsemu ni bil aktivno prisoten v takratni kranjski družbi. V zapuščinah oz. korespondenci ostalih Kranjcev iz sredine 19. stoletja njegovih morebitnih pisem namreč ni mogoče zaslediti. Edina izjema, ki pa ni znanstvene narave, temveč je najverjetneje povezana s preurejanjem gradiča Zavrh, je pismo iz leta 1860, v katerem je za gradič preko nekega M. Potošina iz Zidanega Mosta pri celjskem trgovcu Rakušu naročil ploščo za štedilnik (*Sparherdplatte*), dolgo in široko tri čevlje (en čevlj je meril 31,6 cm) ter z dvema odprtinama.¹⁰ Morda bi lahko vzrok za njegovo relativno šibko povezanost s

Kranjsko iskali prav v njegovem domnevem kranjskem izvoru oz. bojazni, da bi ga tu nemara kdo prepoznal in razkril. Vsekakor se je Filip kmalu umaknil v Šlezijo, kjer je živel do smrti.

Vezi s Kranjsko so pripomogle tudi k temu, da je njegov edinec Nikolaj Emil spoznal kranjsko grofico Antonijo Lichtenberg in se z njo leta 1859 poročil. Mladoporočencema sta nevestina starša prepustila dvorec Podsmreka pri Višnji Gori, kjer sta si zakonca v naslednjih letih ustvarila udoben dom in številčno družino (10 otrok). Nekaj let pozneje (1862 oz. 1863) pa je Filip Roschütz sinu in snahi prepustil tudi Zavrh, ki je bil v njuni lasti deset let. Leta 1873 sta ga prodala Vincencu Pesiju.¹¹

Nikolaj Emil je imel v sebi podjetniško žilico, ki jo je uspešno združil s svojim zanimanjem za čebelarstvo. Bil je prvi, ki je govoril o kranjski avtohtoni pasmi čebele in velja za enega od utemeljiteljev modernega čebelarstva na Slovenskem. Doma na Podsmreki si je uredil pravi čebelarški center – postavil je čebelnjak s 1000 panji, delavnico, v kateri je 35 zaposlenih delavcev izdelovalo

⁸ Danes najvzhodnejše nemško mesto s poljskim imenom Zgorzelec.

⁹ AS 854, *Karl Dežman*, šk. 4.

¹⁰ NUK, Ms. 51/78. Pismo ni datirano, najverjetneje pa ne gre za leto 1869, kot je bilo to pripisano naknadno, temveč za leto 1860, ko je Filip Roschütz šele postal lastnik gradiča.

¹¹ AS 315, *Deželna deska*, knjiga 5, pg. 461, 608.

Naslovnica Rothschützeve knjige "E. Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb" iz leta 1892.

čebelarstvo, intenzivno pa se je ukvarjal tudi z izvažanjem družin avtohtone kranjske čebele. Bil je pobudnik ustanovitve Kranjskega društva za umno čebelarstvo, urednik časopisa *Krainer Biene* ter avtor številnih čebelarskih priročnikov. Tudi njegova žena Antonija je aktivno podpirala možovo čebelarstvo. Leta 1894 je izdala nedvomno na podlagi lastnih izkušenj napisano delo *Die erprobte Honig-Köchin*.¹²

Nad navidez idilično družino pa so se kmalu začeli zbirati temni oblaki. Genealoška društva so postala pozorna na plemiško poreklo baronov Roschützov in ga vzela pod drobnogled. Hitro so ugotovila, da stvari niso tako enostavne. Zadevo je prevzela uradna oblast, kajti plemiško pravo je bilo tedaj uradna in formalna kategorija in vsaka zloraba le-tega je bila kazniva. Najprej so od barona Filipa zahtevali uradni krstni list, ki pa ga ni mogel predložiti. Tudi uradne poizvedbe v njegovi domnevni rojstni fari niso obrodile sadov. Nato so šle stvari samo še navzdol. Prav hitro se je pokazalo, da je plemstvo barona Filipa Roschütza

navadna izmišljotina. Filipa, ki je tedaj z drugo ženo živel v Wrocławu,¹³ so oblasti priprle. Očitno je sprevidel, da je igra zanj izgubljena in je v noči s 4. na 5. december 1889 storil samomor.¹⁴ Vele-spoštovana "Gotha", ki je tri desetletja pred tem s takšno lahkoto sprejela barone Roschütze pod svoje okrilje, se je sedaj posipala s pepelom, ker je nasedla navadnemu prevarantu in je pravičniško pozivala h kaznovanju vseh sorodnikov Filipa Roschütza, ki so hote ali nehote sodelovali pri zlorabi plemiškega stanu.¹⁵

Na tem mestu se seveda postavlja zanimivo vprašanje, ali je Filip Roschütz deloval na lastno pest in bi svojo skrivnost, če ne bi bila razkrita, vzel s seboj v grob, ali pa je njegovo početje podpirala njegova družina, vključno s sinom Nikolajem Emilom. Gotovo drži, da je bila prevara dobro prikrita, saj v njej ne bi sodelovale prave plemiške družine, kot so bili plemeniti Hungsi ali grofje Lichtenbergi. Še leta 1884 so v Ljubljani izdelali genealoško deblo za potomce barona Nikolaja Emila Roschütza in grofice Antonije Lichtenberg, ki so ga podpisale štiri verodostojne priče – barona Avgust in Viljem Rechbach, Vajkard Gandini pl. Lilienstein in baron Aleksander Lazarini. S svojimi podpisi in pečati so jamčili za avtentičnost navedenih podatkov, "ki so jih sami delno že poznali, delno pa so jih preverili po predloženih avtentičnih dokumentih".¹⁶ Ali je Nikolaj Emil takrat že vedel, da je vse skupaj navadna farsa, je vprašanje, na katerega najbrž ne bomo mogli nikoli odgovoriti.

Kmalu po razkritju prevare in izbruhu afere so začele ukrepati tudi oblasti. Aprila 1890 je notranje ministrstvo izdalo odlok, s katerim "se posestniku Nikolaju Emilu Roschützu tako za njegovo osebo kot tudi za njegove potomce v prihodnje pod kaznijo prepove uporaba baronskega naziva kot tudi kakršnega koli plemiškega atributa". Dve leti in pol kasneje, julija 1892, je deželna vlada v Ljubljani "Nikolaju Avgustu Emilu Roschützu [...] dovolila spremembo priimka [Roschütz] v Ravenegg".¹⁷ Od tedaj dalje so Emil in njegova družina nosili priimek Ravenegg.

¹² O čebelarju Emilu Roschützu gl: F. Adamič: Naši velečebelarji; SBL III, str. 143–144 (geslo Rot(h)schütz); ES 10, str. 293 (geslo Rothschütz). Na tem mestu se zahvaljujem tudi Janezu Gregoriju iz Prirodoslovnega muzeja za pomoč pri zbiranju slikovnega materiala.

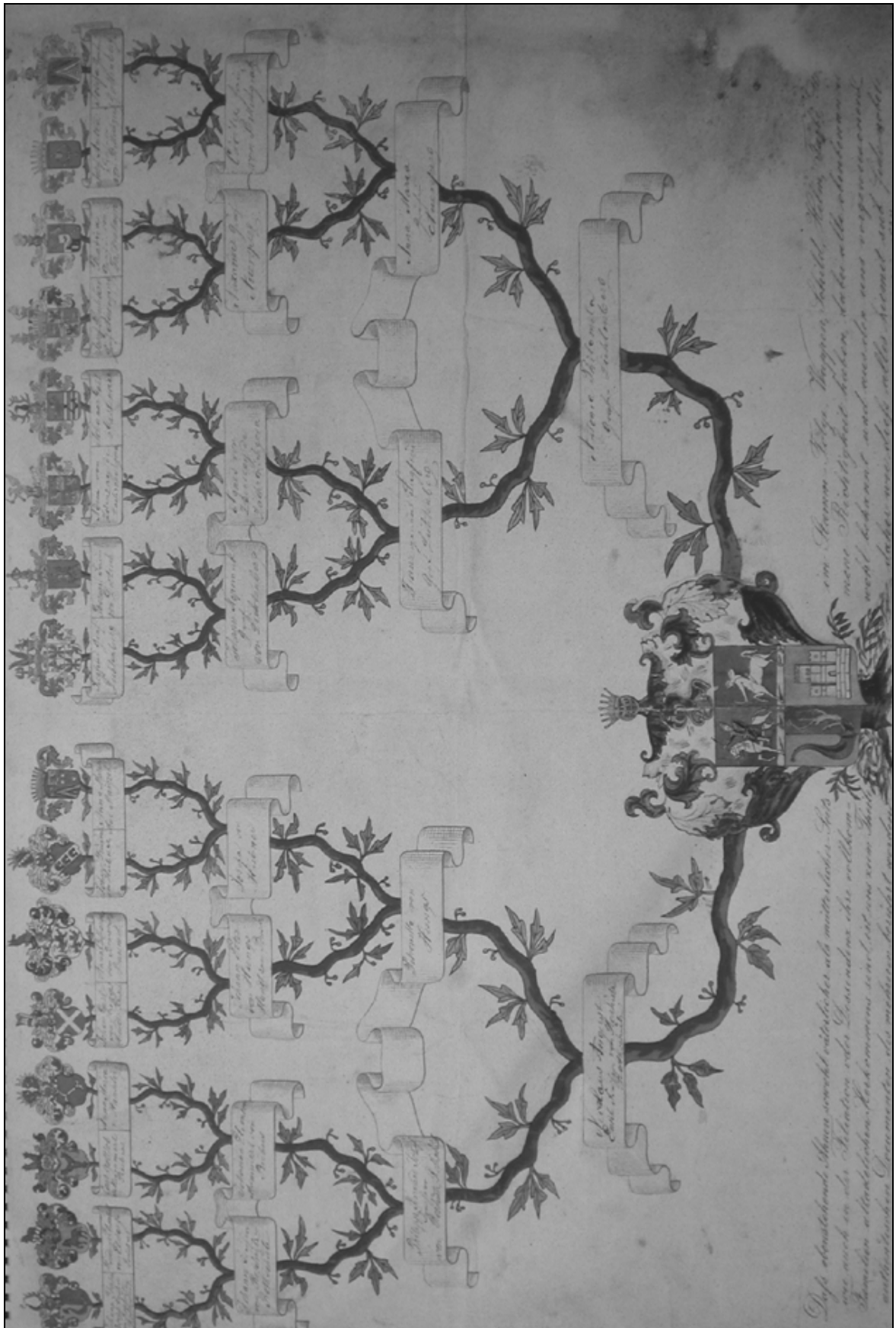
¹³ Filipova prva žena je umrla leta 1874. Tri leta kasneje se je Filip poročil z Ano Marijo Suwald, vdovo Bauschke, s katero je imel še hčerki Šarloto (roj. 1878) in Eleonoro (roj. 1880, kasneje poročeno Rademacher).

¹⁴ Za podatke o družini Roschütz gl. Lazarinijevo genealoško zbirko (ZAL, LJU 340, LGZ, šk. 16); Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 27. Theil, str. 144–145; Kneschke, *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexikon*, 7. Band, str. 572–573.

¹⁵ *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser*, 1891, str. 759.

¹⁶ AS 1075, *Zbirka rodovnikov*, št. 213.

¹⁷ ZAL, LJU 340, LGZ, šk. 16; Schiviz, *Krain*, str. 346.

Genealoška preglednica (Ahnenprobe) z grbom baronov Roschütz-Rothschütz (AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 213).

Čeprav je afera z baroni Roschützi dvignila mnogo prahu, pa je potrebno priznati, da takšno prisvajanje plemiških atributov ni bilo v avstrijskem cesarstvu (verjetno pa tudi v drugih državah) nič nenavadnega oziroma izjemnega. Ker je bilo plemstvo dolga stoletja privilegirani stan, je marsikoga zamikalo, da bi postal del elite, četudi za to ni imel pravne podlage. Tu ni šlo zgolj za neupravičeno prisvajanje plemstva (t. i. *Adelsanmaßung*), temveč je bil spekter tovrstnih zlorab zelo širok. Pogosto se je npr. zgodilo, da so "pravi" plemiči podlegli skušnjavi in se predstavljali z višjim nazivom, kot jim je bil dejansko dodeljen. Ali pa se zavistni člani neke družine niso mogli sprijazniti z dejstvom, da je bil njihov sorodnik poplemeniten, in so si zato "uzurpirali" pravico do uporabe plemiškega naziva, čeprav formalnega povzdiga v plemiški stan sami niso bili deležni. Ne tako redko se je tudi zgodilo, da je okolica uglednim ljudem neplemiškega stanu iz vljudnosti (dejanske ali zgolj navidezne) pri titulaciji dodala plemiške naslove, ki so se obdržali kljub pomanjkanju pravne podlage. Zanimivi so tudi primeri, ko so izvenzakonski otroci plemiških staršev ali zgolj nezakonski otroci plemkinj s tihim privoljenjem okolice brez zadržkov uporabljali plemiške nazive, čeprav do tega niso bili upravičeni oz. so potrebovali izrecno vladarjevo dovoljenje.¹⁸

¹⁸ Jäger-Sunstenau, *Über die unberechtigte Führung*, str. 5-6.

Ni naključje, da so se začeli primeri neupravičenega prisvajanja plemiških nazivov množično pojavljati od druge polovice 18. stoletja, ko je z reformami Marije Terezije in njenim uvajanjem t. i. sistematiziranega plemstva število plemiških družin hitro naraščalo.¹⁹ Ambiciozni posamezniki, katerih glavni cilj je bil takšen ali drugačen vstop v plemiško družbo, so s spretnim manevriranjem in ponarejanjem dokumentov dosegli, da jih je družba sprejela kot plemiče. Oblasti, ki so skrbele za preverjanje plemiškega porekla, so takšne primere običajno sankcionirale,²⁰ pogosto pa se je zgodilo, da so se jim posamezniki izmuznili skozi prste in se skrili v naraščajoči množici novega plemstva. Prevladujoč način, po katerem so se neplemiči "infiltrirali" v plemiško družbo, je bil ta, da so se (običajno zaradi podobno zvonečega priimka) "priklopili" kateri od starih in uveljavljenih plemiških rodbin kot njena stranska veja. Ali pa so si plemenite prednike enostavno izmislili in svojo rodbino poplemenitili kar sami. Na tem mestu lahko omenimo v Avstriji precej razvpito družino Küffer pl. Asmansvilla, ki se je imela za potomce grofov iz Isengaua iz 10. stoletja,²¹ ter nenazadnje tudi naše "barone" Roschütze, katerih dejanski izvor ni bil nikoli raziskan.

Če se ponovno vrnemo k Roschützem oz. Raveneggom na Podsmreko, lahko ugotovimo, da se je po razkritju afere z njihovim prisvojenim baronstvom začel njihov počasen zaton. K temu je nedvomno nekaj prispeval omenjen škandal, še toliko bolj pa bolehnost Emila Ravenegga, njegova menda razvajena družina²² ter pojav drugih sodobnejših čebelarskih obratov, ki so izpodrinili podsmreškega. Aprila 1908 je oče Emil prepustil celotno podjetje najmlajšemu sinu Francu, ki pa se

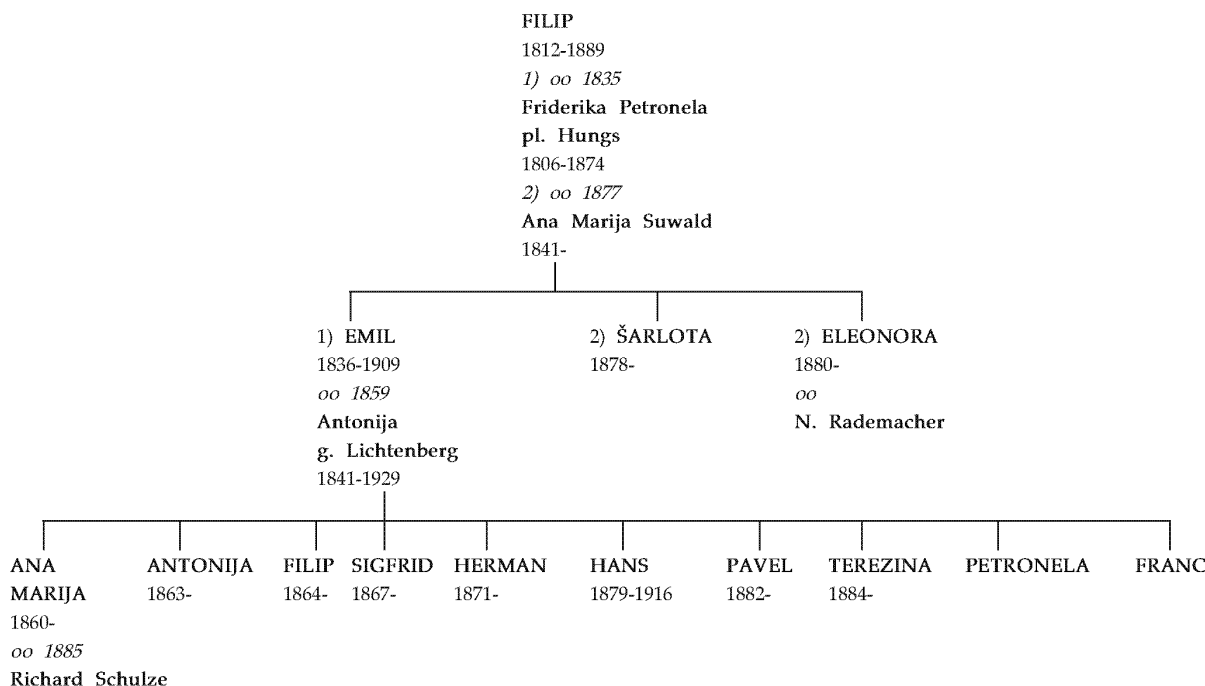
¹⁹ O pridobivanju plemstva in različnih vidikih plemiškega prava gl. Preinfalk, *Auerspergi*, str. 21-38.

²⁰ Odlok dvorne pisarne iz leta 1827 je npr. odredil 20 do 100 goldinarjev denarne kazni oz. 3 do 14 dni zavora za vse, ki "uporabljajo plemiški naslov ali grb, ne da bi dejansko pridobili plemstvo ali tisto stopnjo plemstva, ki si jo prisvajajo". Za tiste, ki se kljub plačani ali odsejeni kazni niso bili pripravljene odreči prisvojenemu plemstvu, je bila zagrožena kazen od 100 do 1000 goldinarjev ali 14 dni do 6 tednov zavora (Pace, *Ernst Mayrhofer's Handbuch*, str. 148-149).

²¹ Družina neplemiškega porekla je izvirala iz okolice Koblenza ali Trierja. V začetku 19. stoletja je Janez Peter Küffer s spretnimi mahinacijami dosegel, da so mu v Redu zlatega runa izdali listino, s katero so mu potrdili "stari" plemiški naziv Küffer pl. Asmansvilla in očitno ponarejen rodovnik družine (v njem je priimke svojih meščanskih prednikov enostavno poplemenitil kar sam (npr. Moßweiler v Mos zu Weiler)). Z vztrajanjem pri starem plemiškem poreklu družine so kljub protestom nekaterih genealogov vztrajali tudi potomci Janeza Petra, tako da so konec 19. stoletja oblasti družini tudi uradno dovolile uporabljati plemiški naziv (Jäger-Sunstenau, *Die Küffer von Asmansvilla*, str. 106-114).

²² SBL III, str. 143.

Rodovnik baronov Roschütz

ni izkazal kot dober gospodar. V manj kot letu dni, januarja 1909 je šlo podjetje "*Krainer Handelsbienestand Baron Rotschütz*" v stečaj. Stari in bolni Emil Ravenegg ni dočakal razprodaje premoženja, ki ga je ustvarjal skoraj pol stoletja. Umril je mesec dni kasneje, 21. februarja na Podsmreki.²³ Tri dni kasneje so ga pokopali na višnjegorskem pokopališču, a njegov grob bi danes tam iskali zaman. Dne 22. novembra istega leta je *Laibacher Zeitung* objavil oglas, da so na gradu Podsmreka "zaradi selitve" naprodaj "velika, zelo dobro ohranjena štirisedežna kočija, posoda, gospodarsko vozilo, železni plug itd. nadalje velik glasbeni avtomat (*Musikwerk*) "Calliope",²⁴ klavir, knjižnica, pohištvo, velike železne peči in druge stvari". Čebelarski "imperij" barona Roschütza je tako dočakal neizogibni konec.

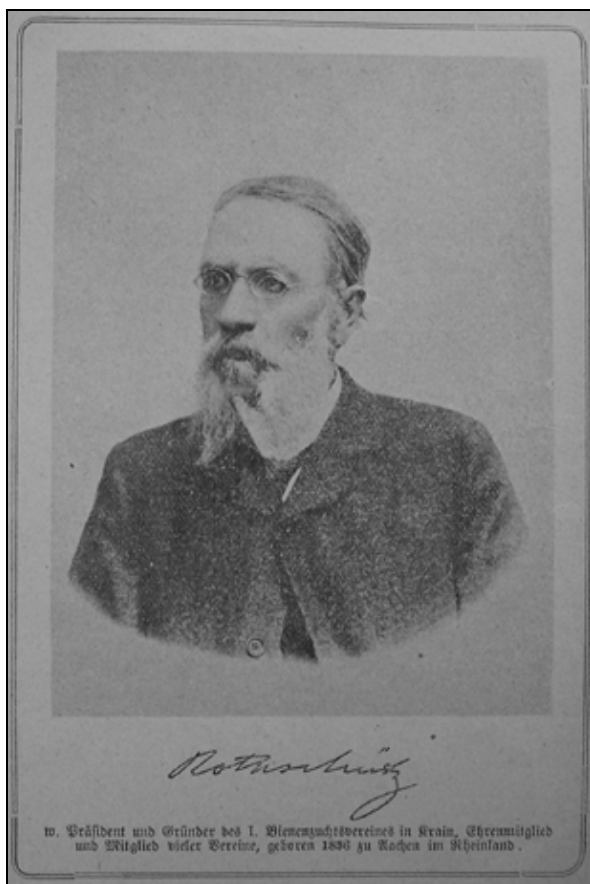
Družina se je odselila v Gradec in se kasneje razkropila. Najstarejša hči Ana Marija oz. Nina, je bila edina od otrok, ki je bila v času očetove smrti že poročena (njen mož je bil Rihard Schulze). Njeni potomci še danes živijo v Marburgu a. d.

²³ Zanimivo je, da se Emilov naslednik Franc v osmrtnici za očetom ne omenja, pač pa lahko njegovo ime zasledimo v osmrtnici za bratom Hansom leta 1916. Franc je naveden na zadnjem mestu, iz česar lahko sklepamo, da je bil najmlajši.

²⁴ Glasbilo, namenjeno za igranje na prostem, je bilo sestavljeno iz več piščali različnih velikosti, ki so bile pritrjene na majhen parni grelec (neke vrste orgle oz. klavir na paro). Šlo je za zelo zanimivo, a nekoliko nerodno in v naših krajih zelo redko glasbilo. Za pomoč pri identificiranju glasbila se zahvaljujem Metodi Kokole in Edu Škulju (gl. tudi <http://mmd.foxtail.com/Calliope/>).

Lahn in nosijo dvojni priimek Schulze-Ravenegg. Sin Hans je kot stotnik v pehotnem polku padel junija 1916 na vzhodni fronti. Ostali otroci v zgodovini niso pustili opaznejših sledi. Edina izjema je sin Sigfrid, ki je očitno podedoval nekaj prevrantskega značaja svojega dedka Filipa, saj se je njegovo ime večkrat pojavilo v črni kroniki. Kot trgovec z znamkami je živel v Gradcu in se večkrat zapletel v sumljive posle. Aprila 1908 se je znašel na sodišču, ker je bil od nekega polkovnika prevzel znamke v vrednosti 780 kron z namenom, da jih komisijsko proda. Ker pa je bil Sigfrid takrat na tesnem z denarjem, je znamke zastavil za 400 kron, ki jih seveda ni mogel odplačati in znamke so bile izgubljene. Zaradi poneverbe je bil obsojen na dva meseca zopora in plačilo odškodnine v višini 500 kron. Štiri leta kasneje se je Sigfrid znova znašel na zatožni klopi. Tokrat so bile obtožbe še hujše – prevara in goljufiv stečaj. Proces je razkril, da si je bil Sigfrid sposojal večje vsote denarja za domnevne nakupe dragocenih albumov za znamke. Njegove žrtve so bile vedno ženske, ki so mu šle naivno na limanice. Sigfrid albumov ni nikoli kupil in tudi denarja ni vrnil. Obtožnica ga je bremenila, da je z goljufijo nabral več kot 8000 kron. Težek gmotni položaj, ki ga je v obrambo navedel Sigfridov branilec, ni prepričal sodišča. Sigfrid je bil obsojen na tri leta težke ječe.²⁵

²⁵ Povzeto po Grazer Tagblattu (16. april 1908) in graškem Tagespostu (19. oktober, 3. november in 21. november 1912) (ZAL, LJU 340, LGZ, šk. 16).

Baron Nikolaj Emil Roschütz leta 1902 (Br. Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb für Anhänger, 1902) in njegova osmrtnica (ZAL, LJU 340, LGZ, šk. 16).

Tako se je končala zgodba o še eni povzpetniški družini, ki je visoko letala in nizko padla. Njenemu padcu sta botrovala dva dejavnika: prevelika želja po pripadnosti družbeni eliti, ki jih je stala baronskega naziva in dobrega imena, in nesposobnost potomcev očeta Nikolaja Emila, da bi obdržali tisto, kar je oče uspešno ustvarjal več desetletij. Kdo ve, ali je o čem takem zagrenjeno premišljevala tudi Antonija Ravenegg, nekdanj grofica Lichtenberg in baronica Roschütz, preden je 13. marca 1929 v Gradcu za vedno zatisnila oči.²⁶

²⁶ ZAL, LJU 340, LGZ, šk. 16.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 315, *Deželna deska za Kranjsko*.

AS 854, *Karl Dežman*.

AS 1075, *Zbirka rodovnikov*, št. 213.

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

NUK, Ms. 51/78.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

ZAL, LJU 340, Lazarinijeva genealoška zbirka.

ČASOPISI

Grazer Tagblatt.

Laibacher Zeitung.

Tagespost.

LITERATURA

- Adamič, France: Naši velečebelarji. Ob stoletnici čebelarske postaje v Podsmreki pri Višnji gori. *Zbornik občine Grosuplje. Gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika. III. zvezek*. Grosuplje 1971, str. 127–132.
- Br. Rothschütz' *Illustrierter Bienezuchtsbetrieb für Anfänger. Erster Band*. In Commission bei Kr. Handelsbienestand zu Weixelburg in Krain : Selbstverlag, 1902.
- E. Rothschütz' *Illustrierter Bienezuchtsbetrieb. Hilfs- und Handwörterbuch*. Wien : Verlag "Imkers Rundschau" Weixelburg, 1892.
- Enciklopedija Slovenije*, 10. zvezek (geslo Rothschütz), str. 293.
- Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser*. Gotha : Justus Perthes, 1891.
- Jäger-Sunstenau, Hanns: Die Küffer von Asmansvilla. Eine selbstgeadelte Familie. *Genealogie*, 4, 1986, str. 106–114.
- Jäger-Sunstenau, Hanns: Über die unberechtigte Führung von Adelstiteln. *Adler. Monatsblatt der Vereine für Sippenforschung in der Ostmark*, 5, 1943–1944, str. 5–23.
- Johann Siebmachers Wappenbuch von 1605*. Herausgegeben und mit einem Nachwort von Horst Appuhn. München : Orbis Verlag für Publizistik, Sonderausgabe 1999.
- Kneschke, Ernst Heinrich: *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexikon*, 7. Band, Ossa–Ryssel. Leipzig : Friedrich Voigt's Buchhandlung, 1867.
- Pace, Anton: *Ernst Mayrhofer's Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern*, 5. Band. Wien : Manz'sche k. u. k. Hof-Verlags- und Universitäts Buchhandlung, 1901.
- Preinfalk, Miha: *Auerspergi. Po sledeh mogočnega tura*. ZRC SAZU, Thesaurus memoriae, Dissertationes 4. Ljubljana : ZRC SAZU, 2005.
- Slana, Lidija: Iz zgodovine gradu in gospostva Snežnik na Notranjskem. *Kronika*, 48, 2000, str. 20–41.
- Slovenski biografski leksikon*, III. del (geslo Rot(h)schütz), str. 143–144.
- Schiviz v. Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*. Görz, 1905.
- Wurzbach, Constant von: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 27. Theil, Rosenberg–Rzikowsky. Wien : Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1874.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Die Familie Roschütz – Freiherren, die keine waren

Fälle von unrechtmäßiger Aneignung von Adelstiteln mehrten sich seit der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts, als infolge der Reformen Maria Theresias und deren Einführung des sogenannten systemmäßigen Adels die Zahl der Adelsfamilien stark zunahm. Ehrgeizige, deren Hauptziel es war, sich auf die eine oder andere Art und Weise Zugang zur Adelsgesellschaft zu verschaffen, brachten es durch geschicktes Manövrieren und Verfälschen von Urkunden dazu, als Adelige von der Gesellschaft akzeptiert zu werden. Von den Behörden, denen die Überprüfung der adeligen Herkunft oblag, wurden solche Fälle in der Regel sanktioniert, nicht selten geschah es aber, dass sich Einzelne ihrer Kontrolle entzogen und in der wachsenden Menge des neuen Adels aufgingen.

Einen solchen Fall stellen auch die Freiherren Roschütz dar, die in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts in Krain lebten. Dem Begründer der Familie, Philipp Roschütz, gelang es offensichtlich durch ziemlich großes Wissen und Geschick, Urkunden zu verfälschen, die zum Nachweis der adeligen Herkunft vonnöten waren. Mitte des 19. Jahrhunderts trug man sein "Adelsgeschlecht" in anerkannte und nach strengen Maßstäben aufgestellte Stammtafeln des Adels ein. Seinem Sohn Nikolai Emil gelang es auch, sich durch Heirat mit den Grafen von Lichtenberg, einer der ältesten Familien in Krain, zu verbinden.

In den letzten Jahren des 19. Jahrhunderts wurde das Täuschungsmanöver schließlich aufgedeckt. Vater Philipp Roschütz beging Selbstmord, sein Sohn Nikolai Emil, einer der größten und angesehensten Imker in Krain, war gezwungen, auf Adelstitel und Familiennamen zu verzichten. Den letzteren tauschte er gegen den neutralen Familiennamen Ravenegg. Nach seinem Tode ging das Imkerunternehmen zugrunde, die Familie siedelte nach Graz über.